

‘De peuters van het kinderdagverblijf
en de kleuters van de school doen nu
samen pedagogische activiteiten’

School, kinder- en buitenschoolse opvang: het (on)zichtbare gordijn verwijderd

tekst

JAN DE METS & NIMA SHARMAHD

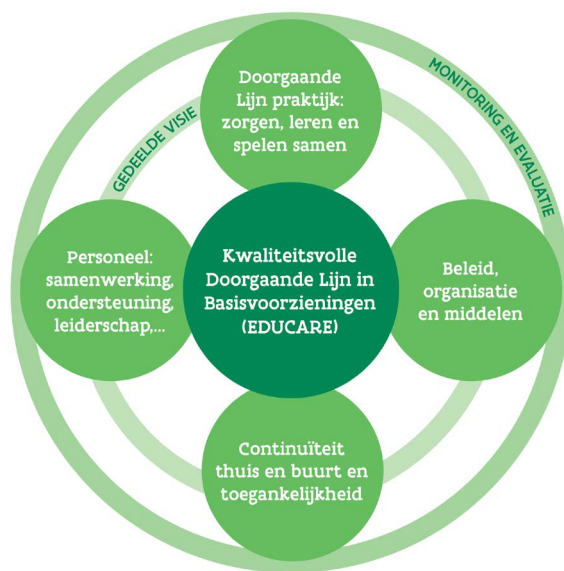
illustraties

ILSE WEISFELT

Hoe stem je voorschoolse opvang, school en buitenschoolse opvang beter op elkaar af? Dat onderzochten twaalf pioniers de voorbije drie jaar in het project *Doorgaande Lijn*. Een gedeelde visie is de rode draad doorheen de samenwerkingen.

Jonge kinderen ervaren regelmatig moeilijke overgangen zoals van thuis of kinderopvang naar de kleuterschool, of van de opvang naar de klas en weer terug naar de opvang. Kinderen hebben baat bij meer continuïteit. Daarvoor moeten kinderopvang, kleuteronderwijs en buitenschoolse opvang beter op elkaar afgestemd geraken. En dat is precies wat het project *Doorgaande Lijn* beoogde. Dat liep van januari 2022 tot juni 2025 en bracht school, kinder- en buitenschoolse opvang samen om het (on)zichtbare gordijn tussen hen open te trekken. De Vlaamse ministers van Onderwijs en Welzijn ondersteunden twaalf pioniers. VBJK en CEGO (KULeuven) coachten hen.

Hoe creëer je als school, kinder- en buitenschoolse opvang samen een kwaliteitsvolle *Doorgaande Lijn*? Je werkt aan een gedeelde visie die als een rode draad doorheen vier domeinen loopt: de praktijk waarin zorgen, spelen en leren met elkaar verbonden zijn; het personeel dat samenwerkt vanuit een goede aansturing; een gezamenlijk beleid met een stevige organisatie en voldoende middelen; en tot slot een mooie continuïteit met thuis en de buurt. Belangrijk is dat je die samenwerking geregeld monitort en evalueert.

Gedeelde visie

Hoe kom je te weten of je eenzelfde pedagogische visie hebt? En hoe ga je om met eventuele verschillen? Lauren Speeckaert (projectmedewerker in Millau, Antwerpen): 'We hebben eerst met elkaar kennisgemaakt. In het kinderdagverblijf is de omgang met de gezinnen dagelijks en intensief, in de school is er een evolutie geweest van formeel naar meer infor-

‘Instappers die al naar de peuterspeelklas kwamen, draaien heel vlug mee met de schoolwerking’

meel ontmoeten. De school doet nu ook buurtwandelingen met ouders.’ Een gedeelde visie opbouwen kan niet overhaast. Je hebt (overleg)tijd nodig en een coördinator. Hanne Van Gemert (pedagoog De Hummeltjes vzw, Hasselt): ‘Wij waren drie verschillende eilanden. Om daartussen bruggen te bouwen, kozen we als brugfiguurcoördinator bewust voor iemand die niet verbonden is aan een van de organisaties. Iemand neutraals zorgt immers voor een frisse blik, kan kritische vragen stellen en zo de werking en visie van het project op elkaar afstemmen. Enkele voorbeelden: kan de school de tuin van het kinderdagverblijf gebruiken? Ook mocht alleen de school de turnzaal tot nog toe binnen de schooluren gebruiken, maar de buitenschoolse opvang vroeg of ze de vrijdagnamiddag vóór een vakantieperiode al met de opbouw voor de vakantiewerking kon starten. Dat betekende een aanpassing van het reglement. Een neutrale brugfiguur heeft dan het Bestuursorgaan bevraagd naar de mogelijkheden en op die manier een obstakel voor samenwerking weggenomen.’

Overlegmomenten om elkaar te leren kennen zijn belangrijk. Zo stem je de visie en manier van werken op elkaar af. Pierre Bailly (directeur GO! basisschool Ter Elzen, Wijtschate): ‘We hebben nu wekelijkse menggroepactiviteiten waarbij de peuters van het kinderdagverblijf en de kleuters van de school samen pedagogische activiteiten doen, onder begeleiding van zowel de kleuterjuf als een kinderbegeleider. Dat zijn bijvoorbeeld activiteiten om de zintuigen te prikkelen zoals verschillende soorten fruit proeven (zuur, bitter, zoet), luisteren naar dierengeluiden en materialen ontdekken in de voeldoos. Daarnaast hebben we activiteiten om de motoriek van de kinderen te helpen ontwikkelen zoals een omloop, onder matten kruipen, over balkjes lopen, een kegelspel ... De kinderen kiezen zelf waar ze willen spelen en de begeleiders bieden ondersteuning waar nodig. Ook gaan we vaak op stap naar het speelplein, naar de boerderij of naar het theater.’

Educare

Zorg, spelen en leren – kortom, *educare* – zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en even belangrijk. In Oostvleteren starten de medewerkers bij de vraag: hoe kunnen we de basisvoorzieningen meer kindrijp maken in plaats van enkel de kinderen schoolrijp? Ze hebben geïnvesteerd in een peuterspeelklas voor kinderen tussen 18 maanden en 4 jaar. Bjorn Vandromme (directeur vrije basisschool Klavertje 3, Oostvleteren): ‘De kinderen kwamen op een schooldag met te veel verschillende personen en locaties in contact, wat de overstap van kinderopvang of thuis naar school erg groot maakte. Daarom ging een personeelslid van de school werken als onthaalouder op de campus. Daarnaast zetten we tijdens de schooluren personeel van de buitenschoolse opvang in tijdens de maaltijd, het middagtoezicht en als kinderbegeleider in de kleuterklas. We schoven met locaties waar door de voorschoolse opvang – georganiseerd door de school – en de naschoolse opvang – georganiseerd door Ferm Kinderopvang – gedeeld gebruik maken van dezelfde ruimte.’

Elke woensdagvoormiddag zitten de kinderen van de onthaalouder en de peuters nu samen in één ruimte onder begeleiding van de onthaalouder én de peuterleraar. Beide begeleiders nemen zowel de zorgende als de lerende taken op zich voor alle kinderen. Om ook in te spelen op de noden van peuters die naar een andere onthaalouder of ander kinderdagverblijf gaan of die ervoor kiezen om tot 2,5 jaar thuis te blijven, is de peuterspeelklas, via een reservatiesysteem, open voor andere peuters en ouders op vrijdagvoormiddag. Bjorn Vandromme: ‘Die voormiddag komen maximaal drie peuters samen met een vertrouwensfiguur – een ouder of grootouder – naar school en nemen deel aan het peuterklasgebeuren. Dat is bewust gratis, zodat het geen drempel vormt. De peuters eten apart in de eetzaal, vóór de andere kinderen. Zo kunnen ze wennen aan de ruimte, maar zitten ze niet onmiddellijk in de grote drukte samen met de begeleider van de voorschoolse opvang. Daarna gaan de peuters die er nood aan hebben nog even rusten in het slaapklasje met dezelfde begeleider. Dat zorgt zowel voor continuïteit in de ruimte als voor een vertrouwensfiguur. Op woensdagvoormiddag is er geen peuterspeelklas en sluiten de peuters aan bij de eerste kleuterklas. Zo is de overstap naar de eerste kleuterklas geen plotse overgang.’ Kleuterleraar Kim Vanhee ziet mooie effecten: ‘Instappers die al

naar de peuterspeelklas kwamen, draaien heel vlug mee met de schoolwerking. Ze kennen de juffen en de routines in de klas zijn vertrouwd.' Voor de ouders is dit een heel grote geruststelling. Het is niet meer de grote stap van de opvang naar school.'

Ook in Wijtschate doen de peuters van het kinderdagverblijf en de kleuters van de kleuterklas gezamenlijke pedagogische activiteiten onder begeleiding van zowel de kleuterleraar als een kinderbegeleider. 'Er is heel veel interactie tussen de jongsten en de oudsten', zegt Emily Vandecasteele (coördinator kinderdagverblijf Ter Elzen). 'Zo maken de kleuters snel een plaats vrij op hun bank voor de peuters die binnenkomen in hun klas. Ook wanneer de activiteiten buiten de klaslokalen plaatsvinden, nemen de oudsten een *zorgende* functie op zich door de jongsten bijvoorbeeld een hand te geven en hen te begeleiden naar de plek waar de activiteit plaatsvindt. Van de kinderen die de leeftijd naderen om de overgang te maken van het kinderdagverblijf naar de kleuterklas, verzamelen we informatie over hun ontwikkeling en aandachtspunten. We geven dat via een overlegmoment door aan de ouders, de betrokken kleuterleraren en de begeleiders van de buitenschoolse opvang.'

Voor de pioniers waar de drie partners op dezelfde site werken, is ruimtes en materialen delen ook belangrijk voor de educare-aanpak. Hanne Van Gemert: 'Onze kinderen vertoeven nu meer op de verschillende eilanden. De kinderen in de buitenschoolse opvang gebruiken vaak de tuin, maar de kleuters mogen hier ook komen spelen tijdens speeltijdmomenten. Er is een gemeenschappelijke lunchruimte voor de medewerkers, waar ook de personeelsleden van de school steeds beter de weg naartoe vinden. Bovendien hebben we een project ingediend voor meer vergroening van de speelplaats, waarbij we rekening houden met de noden van de buitenschoolse opvang die daar de hele zomer van zal gebruikmaken.'

Ruimtes en materialen delen is ook in het Millau-project cruciaal. Jolijn Schoonbaert (directeur buitenschoolse kinderopvang De Woonboot): 'Een laatstejaarsstudente Pedagogie van het Jonge Kind (PJK) nam tijdens haar stage samen met enkele leraren de polyvalente zaal onder handen die zowel de kleuterklassen als buitenschoolse opvang gebruiken. De bedoeling was om een ruimte te creëren waar ouders en kinderen zich welkom voelen en die de overgang van buitenschoolse opvang naar de klas en omgekeerd vlotter laat verlopen. Vooraf vroegen wij onze ouders via een enquête naar hun bevindingen over de zaal. De kleuters mochten daarna in kleine groepen tekenen en vertellen over hun wensen en dromen voor de ruimte. De stagiaire maakte daarnaast een inventaris van het reeds aanwezige speelgoed en knutselmateriaal. De uitdaging is om de ruimte aantrekkelijk te maken voor kinderen van 2,5 tot 12 jaar, zodat iedereen er zich goed voelt, met oog voor de grote verschillen tussen kinderen. Verder moeten we de ruimte vlot kunnen aanpassen, want meerdere partijen (zoals andere klassen en externen) maken er gebruik van.'

Personeel

Intensiever of meer geïntegreerd samenwerken met drie sectoren met elk een eigen juridisch kader, dat is niet evident. Daarom is er veel goeie wil en inzet van alle professionals nodig. Pierre Bailly: 'Bij ons werken de kinderbegeleiders van de opvang ook in de kleuterklas. Die professionals vormen een brug tussen het kinderdagverblijf en de kleuterklas voor zowel de kinderen, de andere professionals en de ouders. Zo ontstaat spontaan een zachte overgang tussen leren en zorg. Een mogelijk obstakel kan zijn dat, wanneer je eenmaal aangesteld bent als kinderbegeleider op school en je voldoende dienstanciënniteit hebt, je voor het *betere* statuut in onderwijs kan kiezen, met als gevolg dat we die kinderbegeleider kwijt zijn voor het kinderdagverblijf.'

Belangrijkste struikelblok zijn dus de aparte regelgevingen. Bjorn Vandromme: 'Die verschillende statuten bemoeilijken het plannen en vrijmaken van personeel voor structureel overleg.' Katrijn Menten (Katholieke Basisschool De Tuimelaar, Hasselt): 'We botsen op de verschillen in statuten van personeel, andere werktijden, regelgeving naar aantal kinderen per begeleider ... Het is niet evident voor een school om zomaar vijf uur vrij te roosteren om

de brugfiguurcoördinator te kunnen behouden. Zij moet ook rekening houden met wat er in de bredere scholengemeenschap gebeurt. Wel probeert de school middelen te vinden om een kinderbegeleider aan te trekken die dan kan werken in tandem met de brugfiguur.’

Beleid, organisatie en middelen

In tijden van personeelstekort bestaat de neiging om je eigen personeel af te schermen voor alle *extra* werk. Tijd maken voor overleg is al geen evidentie, want het personeel van de drie sectoren werkt vaak op verschillende momenten. Bovendien is er een tekort aan kindvrije uren om überhaupt te kunnen overleggen. De pioniers zijn daar creatief mee omgegaan. Emily Vandecasteele: ‘In functie van onze menggroepactiviteiten organiseren we wekelijks een kindvrij uur waarin kleuterleraren en kinderbegeleiders de activiteiten voorbereiden en reflecties opzetten aan de hand van observaties van de kinderen tijdens de activiteiten.’ Die overlegmomenten tijdens kindvrije uren helpen om de visie en acties samen af te stemmen.

Naast gezamenlijke tijd voor overleg organiseerden ze in Wijtschate ook een gezamenlijke studiedag. Daarop werkten alle partners aan een gezamenlijk talenbeleid met praktijkgerichte acties. ‘We herdenken het eetmoment in het kinderdagverblijf. Dat verloopt sindsdien helemaal anders, met focus op taalrijke interactie met de kinderen’, zegt Emily Vandecasteele.

Continuïteit thuis, buurt en toegankelijkheid

Vanuit hun samenwerking legden school en opvang ook de link met ouders en externe partners in de buurt. Katrijn Menten: ‘Eén personeelslid is in het buurtcomité gestapt. Dat heeft voor een opening gezorgd om enkele ruimtes in de buurt te kunnen gebruiken. Er zijn buurtfeesten georganiseerd ten voordele van projecten die op een van onze eilanden lopen en iedereen werd uitgenodigd op evenementen om elkaar zo beter te leren kennen.’ In het Millau-project is geïnvesteerd in de versteviging van de samenwerking met de Huizen van het Kind om meer zicht te krijgen op de kinderen en gezinnen die geen beroep doen op kinderopvang. Het project heeft ook sessies over warme transitieën georganiseerd voor een breed publiek.

Ida Flament (coördinator Millau-project): ‘We willen ook een warme doorgaande lijn creëren voor de kinderen die niet naar kinderopvang gaan. In één Huis van het Kind werkt een van onze medewerkers mee als begeleider van Spel en Ontmoeting.’ Millau organiseerde ook een wandeling met ouders naar de scholen in de buurt. Marieke Claessens (directeur basisschool Het Hinkelpad, Antwerpen): ‘Zo geef je ouders in een maatschappelijke kwetsbaarheid de kans om een gefundeerde schoolkeuze te maken. We bekijken hoe de Huizen van het Kind, na afloop van het Millau-project, verder mee kunnen zorgen voor een doorgaande lijn.’

In een plattelandsgemeente als Oostvleteren is de situatie uiteraard heel verschillend. Bjorn Vandromme: ‘In samenspraak met de buitenschoolse opvang en met de gemeente organiseren we op momenten dat de nood aan opvang het hoogst is kleuterkampen op school: één in de paasvakantie en twee in de zomermaanden. We kiezen bewust voor de doelgroep peuters en kleuters, omdat dit zorgt voor continuïteit in vertrouwenspersonen, in de tijdsindeling en in de ruimte. De begeleiders van de kampen zijn dezelfde begeleiders als die van de voor-schoolse opvang, speelplaats en slaapklas. Ook de slaapklas en de gedeelde opvangruimte benutten we tijdens het kamp. We kiezen er dus bewust voor om ook een aanbod voor de allerjongsten te voorzien. De school is de meest geschikte locatie om in te spelen op de problemen met vervoer zoals dat wel vaker het geval is in dunbevolkte en uitgestrekte gemeenten.’

Welke effecten?

Merken de medewerkers uit de drie sectoren positieve effecten van zo’n Doorgaande Lijn-samenwerking bij de professionals, de ouders en de kinderen? Jazeker! Hanne Van Gemert: ‘Door het aanstellen van een coördinator/brugpersoon zagen we direct de meerwaarde voor alle betrokken

partijen. De leraar van de instapklas ziet meer rust bij de kinderen, minder tranen en minder lange wentijden, zodat ze sneller tot zorg, spelen en leren komen. Ook de ouders zien dat hun kind de overstap vlot maakt en dat het kind een vertrouwensband heeft door veel naar deze brugpersoon te vragen. Ouders benoemen dat er ook meer communicatie en afstemming mogelijk is en dat het aangenaam is om een aanspreekpunt te hebben dat info heeft over de meerdere eilanden. Voor kinderen is het erg fijn dat ze de brugpersoon ook in vakantieperiodes zien op het eiland BKO.'

Wenmomenten organiseren, de instapklas nog vóór de inschrijving leren kennen ... het werkt. Lynn Denissen (teamcoach kinderdagverblijf De Kleine Vos, Antwerpen): 'We organiseren flodderdagen – wen- of kennismakingsdagen voorafgaand aan het moment dat kinderen naar school gaan – voor de peuters van het kinderdagverblijf: voor elke vakantie gaat een kinderbegeleider met een groepje kinderen een kijkje nemen in een klas of de buitenschoolse opvang. De kinderen kunnen meespelen op de speelplaats en nemen deel aan het klasgebeuren. De peuters leren zo de zorgjuf van de school al kennen. We merken dat de oudste peuters van het kinderdagverblijf enorm genieten van die uitstappen naar school.' Bjorn Vandromme verwijst naar een gesprek met een ouder: 'Ik kan alleen maar positief terugkijken op een schitterende periode waarin de kinderen stilletesaan – zonder dat ze het beseffen – in contact komen met het echte schoolleven. Ze rollen er gewoon in zonder dat ze dit voelen, waardoor het afscheid ook veel vlotter verloopt, net omdat ze het al gewoon zijn.'

De vier van de twaalf pioniers aan het woord in deze reportage:

- **Wijtschate:** GO! basisschool Ter Elzen + GO! kinderdagverblijf Ter Elzen
- **Millau – Antwerpen:** Katholieke scholengroep Ankerwijs, Het Hinkelpad + De Kleine Vos vzw + Ankerwijs vzw, De Woonboot
- **Oostvleteren:** Vrij Onderwijs, VBS Klavertje 3 + Felies vzw 't Klavertje + Ferm kinderopvang
- **Hasselt:** Vrij Onderwijs KBS De Tuimelaar + KDV De Hummeltjes vzw + De Hummeltjes vzw BKO De Bijenkorf

Wordt vervolgd

Doorgaande Lijn waarmaken betekent: niet alleen werken aan de competenties van de individuele medewerkers, maar ook aan een *competent systeem*. Dat betekent enerzijds dat je het team als dusdanig versterkt en anderzijds de samenwerking tussen de diverse teams uit de drie sectoren intensificeert. Bovendien is er een Vlaams beleid nodig dat het überhaupt mogelijk maakt dat er vlot kan worden samengewerkt, zo stelt de stuurgroep die het hele Doorgaande Lijn-project heeft opgevolgd. Een veranderingsproces waarbij kinderopvang, school en buitenschoolse opvang intensiever en meer geïntegreerd samenwerken, vraagt veel tijd. Maar zoals de pioniers laten zien, is de stap naar een meer geïntegreerd systeem voor kinderen tussen 0 en 6 jaar, of zelfs tot 12 jaar of tot 18 jaar, niet onmogelijk. 🐦

Meer info?

- Aanbevelingen van de stuurgroep van 'Doorgaande Lijn' en materialen van de pioniers vind je op

- VBJK en CEGO zijn van plan om trajecten te ondersteunen die zelf een 'Doorgaande Lijn' willen opzetten.
Meer info via nima.sharmahd@vbjk.be.

- VBJK zet 'Warme Transitie's' verder in 2025-2026. We zoeken tandems vanuit kinderopvang en kleuteronderwijs.
Meer info via

